

Oppmannsrapport etter fellessensur i Hordaland

**Sentralt gitt skriftlig eksamen
NOR 0214, NOR0215, NOR1415, 10. årstrinn
Våren 2012**

**Bergen 23. juli 2012
Marit Røine
Oppmann i Hordaland**

Innledning

Eksamen i norsk 2012 ble i Hordaland avviklet etter gjeldende bestemmelser og retningslinjer for vurdering og eksamen i grunnskolen. 3196 elevsvar, derav 1658 i NOR0214, 1453 i NOR0215 og 85 i NOR1415, ble vurdert av 48 sensorer i 12 sensorgrupper. Noen få skoler ble berørt av den pågående streiken ved hovedmålseksamen, mens langt flere elever ikke fikk avlagt eksamen i sidemål. Oppmannskorpset bestod av oppmann Marit Røine, varaoppmann Arnhild Christiansen samt Margrethe Moe Sandven og Ole Wichstad som assisterende oppmenn.

Rapporten bygger på innspill, kommentarer og drøftinger på fagsamling for sensorer 7.6.2012 og oppmannssensurmøtet 14.6.2012, tilbakemeldinger og samtaler med sensorer under fellessensurmøtet 18.6.2012 samt drøftinger i oppmannskorpset.

Kommentarer til eksamenssettet i norsk skriftlig 2012

Forberedelsesdelen

Sensorene var svært positive til at det også ved årets eksamen ble gitt et norskfaglig tema. De trakk fram at temaet gav elevene mulighet til å få vist norskfaglig kompetanse samt mulighet til å nytte erfaringer fra eget liv. Det ble også fremhevet at materiellet er mangfoldig og variert. Det er positivt at det strengt tatt ikke er nødvendig for elevene å søke kilder på Internett, siden forberedelsesmateriellet inneholder tilstrekkelig bakgrunnsstoff. Ulempen er at det blir mange like kildereferanser, og noen mente at elevene bør gjøre selvstendige kildesøk. Det ble påpekt det kan oppleves negativt at forberedelsesmateriellet går over så mange sider. Selv om flere sider har lite tekst, kan helheten føles overveldende og ta motet/motivasjonen fra svake lesere. Det ble også fremhevet at det var viktig at tekstene gav gode skrivemønstre i ulike sjangre, og at forberedelsesmateriellet kanskje kunne struktureres etter sjanger.

Vurdering av årets eksamensoppgaver

Sensorene i Hordaland var godt fornøyd med årets oppgavesett. De er fornøyd med at de siste års eksamener har hatt mer spissete oppgaver. Det kom ikke fram entydige svar på om det ville være en fordel om instruksjonene i oppgavene skulle være mer spesifikke enn de er nå, men flere tok til orde for at de ikke ønsket dette. Det kom innspill på at noen av oppgaveformuleringene var unødig «kronglete», med en litt uklar oppgaveinstruks. Også i år uttrykte sensorene misnøye ved at noen oppgaver stiller sjangerkrav, mens andre oppgaver ikke angir sjangerspesifikasjoner.

Det største ankepunktet mot årets eksamen er kravet om at elevene blir bedt om å oppgi sjanger, men at det ikke skal tillegges vekt ved vurderingen dersom eleven skriver i en annen sjanger enn den de oppgir. En del sensorer mente at dette var problematisk i forhold til å vurdere om teksten kommuniserte. Sensorene opplever også at det er vanskelig å vurdere om eleven skriver

”formålstjenlig i valgt sjanger” når eleven har opplyst å skrive i én sjanger, men i realiteten skriver i en annen. Det ble hevdet at elevene opplever forventningen om å kunne skrive formålstjenlig i en sjanger de selv har valgt som relevant og rimelig. Flere skoler rapporterte at elever som vet de har ”bommet” på sjanger, forventer lavere karakter på grunn av dette. Det ble reist spørsmål om man da dobbelkommuniserer med elevene; eleven opplever å bli stilt overfor et sjangerkrav, men det får likevel ikke noen konsekvens dersom besvarelsen deres ikke oppfyller kravet.

Kommentarer til enkeltoppgaver i oppgavesettet

Sakpreget tekst, hovedmål:

Oppgavesettet legger opp til både drøftende og reflekterende tekster, og det er positivt at oppgavene stiller ulike krav til bakgrunnskunnskap. Det er også positivt at oppgavene knyttes sterkere til forberedelsesmateriellet enn tidligere. Tre av oppgavene etterspør refleksjon, og som helhet innbyr kanskje oppgavene mer til ”synsing” enn til argumentasjon, drøfting og utgreiing. Sensorene mener det er uheldig at én av oppgavene oppgir hvilken sjanger elevene skal skrive i, mens de andre oppgavene kun ber elevene skrive en sakpreget tekst. Det blir problematisk at man i denne oppgaven vurderer hvorvidt eleven skriver formålstjenlig i oppgitt sjanger, mens man ser bort fra om eleven skriver i valgt sjanger for de øvrige oppgavene.

Oppgave 1: Selv om oppgavens intensjon understrekes i ledeteksten, var det mange av elevtekstene som ikke fokuserte på medias makt. Mange skrev mer om reklame enn om media, og tekstene inneholdt mange eksempler, færre drøftinger.

Oppgave 2: Gjennomgående misforstår elevene Bjørneboe, de forstår ikke ironien i diktet. Det oppstod en diskusjon blant sensorene om en bør bruke ironiske tekster til eksamen. Oppfatningen var at ironi gjør det ekstra vanskelig for de svake elevene og bør unngås.

Oppgave 3: Oppgaveformuleringen er klar. Likevel tar mange elever ikke stilling til påstanden, men forteller bare om egne erfaringer og opplevelser. Stofftilfanget er litt for snevert i enkelte elevsvar, og tekstene blir svært enkle.

Oppgave 4: Svært få elever har valgt denne oppgaven, man kan derfor ikke kunne si noe generelt om hvordan oppgaven falt ut. Temaet burde i utgangspunktet treffe godt. Kanskje opplevdes kravet om å reflektere over hvordan vedtatte sannheter påvirker holdninger, som mer abstrakt og utfordrende enn de øvrige oppgavebestillingene.

Oppgave 5: Få elever forstår begrepet livsløgn, og mange skriver om hvite løgner eller om småløgner for å fremstille seg selv i et bedre lys. Det ble stilt spørsmål om elevene ble villedet av den ”definisjonen” oppgaven gir innledningsvis.

Det var flest besvarelser til oppgavene 1, 3 og 5.

Skjønnlitterær tekst, sidemål:

Oppgave 1: Få elever har valgt denne oppgaven, men elevbesvarelsene er gode. Elevene får en ferdig struktur som de bruker i egen skriving, og det er en støtte. Mange sensorer mente dette var en god oppgave.

Oppgave 2: En god del elever har ikke forstått hva en konspirasjonsteori er. Det kan se ut som om de ikke har lest forberedelsesmateriellet grundig nok, eller at de rett og slett ikke har forstått informasjonen som er gitt der.

Oppgave 3: Elevsvarene viser at det er mange oppfatninger av hva en brutal sannhet er. En del av besvarelsene lyktes ikke i å holde fokus på at sannheten holdes skjult.

Oppgave 4: Elevene har gjennomgående en vag forestilling om hva det vil si å leve bak en fasade av løgn.

Oppgave 5: Noen elever har forsøkt å skrive en dramatekst, men det er tydeligvis ikke klart for elevene hva dette innebærer. Disse tekstene er snarere tekster med dramatisk innhold, med for eksempel innslag av replikkveksling.

Oppgave 6: Få elever har valgt denne oppgaven, det er derfor vanskelig å si noe generelt om hvordan den har falt ut.

Vurderingsmatrisen – vurderingsskjemaet

Vurderingsveiledningen med vurderingsskjema og vurderingsmatrise synes å være tatt bruk i den daglige opplæringen på skolene. Sensorene mener de er nyttige vurderingsverktøy i sensureringsarbeidet. Vårt inntrykk er at verktøyet bidrar til et felles vurderingsspråk og tolkningsfelleskap i sensorgruppen.

Kommentarer til den praktiske gjennomføringen av eksamen

Eksamen ble avviklet uten større problemer. En del elever fikk ikke gjennomført eksamen på grunn av streik.

Forberedelsestiden

Elevene fikk tilgang til forberedelsesmateriellet til oppsatt tid og støtte heller ikke på tekniske vansker under forberedelsene.

Det gis ikke tilbakemeldinger om hvordan skolene organiserer arbeidet med forberedelsesmateriellet. Likevel gir eksamensbesvarelsene i noen grad innsikt i hvordan elevene har forberedt seg. Man kan se at det i enkelte eksamensgrupper har vært arbeidet godt i forberedelsestiden, og elevene bruker forberedelsesmateriellet både som forbilde og kilde. I andre eksamensgrupper har ikke elevene utnyttet de mulighetene materiellet byr på i egen skriving, de har heller ikke søkt andre kilder. Det kan se ut som om enkelte elever heller ikke har lest tekstene. Det kom fram på sensorsamlingen at det er svært ulik praksis når det gjelder forberedelsesdelen. Ikke på alle skoler frigjøres faglærer etter offentliggjøringen. Dette gjør det vanskelig for norsklæreren å gjøre seg kjent

med og forberede seg før møtet med elevene. Fylkesmannen oppfordres til å bevisstgjøre rektorene om betydningen av at faglærer får tid til forberedelse. Det bør videre vurderes om man sentralt kan sette inn tiltak, for eksempel i form av forslag til organiseringen av forberedelsesdagen, slik at alle elever sikres nødvendig oppfølging og støtte i forberedelsestiden.

Oppmelding til eksamen og eksamensavvikling

Det ble ikke meldt om særlige vansker eller uregelmessigheter ved eksamensavviklingen eller innlevering av elevsvarene. Noen elevsvar var blanke, og i et par tilfelle så det ut som teksten hadde forsvunnet ved overføringen til PAS.

Kommentarer til den praktiske gjennomføringen av sensuren

Fagsamling for sensorer 7. juni 2012

Fylkesmannen i Hordaland holdt også i år en sensorskolering "midt i sensureringsperioden". Oppmennene ledet fagsamlingen med gjennomgang av årets eksamen og drøfting av prinsipper for vurdering og karaktersetting i norsk med påfølgende vurdering av utvalgte elevsvar. Det var svært mange engasjerte innlegg og vurderingsdiskusjoner.

Bruk av kilder - plagiat

Fortsatt opplever sensorene at noen elever stiller til eksamen med ferdigskrevne tekster. Plagiatkontrollen tar for lang tid og er ikke effektiv nok. Det har i flere tilfelle vist seg at plagiatkontrollen ikke gir treff der man ved egne søk finner at store deler av eksamensbesvarelsen allerede er publisert på Internett. Kildehenvisningene er likevel klart bedre enn tidligere år. Fortsatt mestrer elevene i varierende grad elevene å utnytte kildene i egne tekster. Tekster som ble levert til oppmannsgruppen til vurdering, viser også at det er krevende å avgjøre hva som er god og selvstendig bruk av kilder, og hva som er plagiat.

Vurderingsmatrise og vurderingsdilemmaer

Kjennetegnene på måloppnåelse oppleves som relevante. Imidlertid er vurderingstemaene "eleven kan stort sett – eleven kan til en viss grad" for upresise og lite operasjonelle for å skille mellom kompetansenivåene. En av de største vurderingsutfordringene er skillet mellom karakterene 3 og 4, og det er fortsatt et ønske om mer spesifikke og konkrete vurderingskriterier for de to karakternivåene. Det oppleves også som utilstrekkelig at matrisen kun fastslår at karakteren 1 uttrykker at eleven viser lavere måloppnåelse enn for kompetansenivåene over. Spesielt er det vanskelig å vurdere om teksten skal ha 1 eller 2 når eleven til en viss grad mestrer enkelte av de språklige kompetanseområdene, mens teksten ellers ikke innfrir kravene til karakteren 2. Det var en viss uenighet under sensorsamlingen om eksempeltekstene på dette nivået skulle ha én eller to, og sensorene i Hordaland var ikke på linje med den vurderingen som var gitt under forhåndssensuren.

Man ønsker også at sensorveiledning og forhåndssensur gir tydeligere retningslinjer når det gjelder vurderingsdilemmaer, for eksempel når elever velger feil sjanger, feil målform eller ikke innfrir oppgavens intensjon eller sjangerkrav.

Vurdering av sidemålet

Det er fortsatt stor usikkerhet - og til dels frustrasjon - om vurdering av sidemålet. I nynorsk er språkkompetansen generelt svært mangelfull. Også elever som har nynorsk som hovedmål, gjør mange feil i formverket. Sensorene er usikre på, og også uenige om, hvordan språklige ferdigheter skal vektlegges i forhold til innhold og oppbygging. Mangelen på kompetansemål i sidemålet i læreplanen og retningslinjer i vurderings- og sensorveiledninger, overlater denne vurderingen til sensorenes faglige skjønn. Det subjektive skjønnnet kan føre til ulik vurdering ikke bare mellom sensorer og sensorgrupper, men også til regionale forskjeller.

Oppmannsmøte 14. juni 2012

Oppmannssensuren i Hordaland starter med et møte mellom oppmannskorpset i alle eksamensfagene for å forberede fellessensuren. Forskjellen i eksamensresultatene for norsk, engelsk og matematikk ble drøftet. Som tidligere er eksamensresultatene i engelsk bedre enn i de øvrige fagene. Retningslinjene for vurderingsarbeidet er ulike for de respektive fagene, og det kan synes som om det også er en noe ulik vurderingskultur på fagområdene. Det er for eksempel svært stor forskjeller i detaljnivået i vurderingsveiledning og -matriser. Ytterpunktene er matematikk og norsk. Mens retningslinjene for matematikk går langt i å detaljregulere sensureringen, overlates sensureringen i norsk i langt større grad til sensorenes faglige skjønn. Det ble fremhevet at det for eksempel er ulike føringer for bruken av karakteren 1, og at i matematikk brukes karakteren 1 langt hyppigere enn i norsk og i engelsk.

Det oppleves også som et paradoks at man i engelsk setter konkrete oppgavespesifikke forventninger, mens norskeksamen har færre og mer åpne oppgavespesifikasjoner.

Oppmannskorpset i Hordaland mener at det er svært uheldig at det er for ulike oppgavekrav, ulike retningslinjer for vurderingen og ulik vurderingspraksis i de tre eksamensfagene. Vi fremmer igjen ønsket om at Utdanningsdirektoratet tar initiativ til et samarbeid mellom fagnemndene slik at kravene til elevenes prestasjoner ved eksamen, kjennetegn på måloppnåelse og føringer for vurdering og sensurering i større grad harmoniseres.

Fellessensur 18. juni 2012

Fylkesmannen i Hordaland ved Toril Tysseland hadde ansvaret for effektiv og god gjennomføring av fellessensuren på Storetveit skole.

Organiseringen av sensurering i firergrupper fungerer meget godt. Det var også i år stor pågang med elevsvar levert til oppmannssensur. Vurderingsproblematikken er som tidligere ofte knyttet til tekster som ikke treffer oppgavens intensjon. Vurderingen av den språklige kompetansen i forhold til andre kompetanseområder, spesielt i sidemålet, skaper også uenighet. Det var også en del tekster som inneholdt mye plagiert tekst. Det er fortsatt et problem at plagiatkontrollen ikke gir utslag når det er gjort mindre endringer i ordvalg, eller når teksten er omsatt fra bokmål til nynorsk. Tekstene som var vurdert av sensorene til karakteren 1, ble alle vurdert også av oppmannskorpset.

Kommentarer til karakterene gitt til norskeksamen

Karakterstatistikk for eksamen i norsk skriftlig 2012 Hordaland

Fagkode	Fagnavn	Antall	%1	%2	%3	%4	%5	%6	Snitt	Std. avvik
NOR0214	Norsk hovedmål 10. årstrinn	1658	0.4	16.0	37.8	30.1	13.9	1.9	3.5	1.0
NOR0215	Norsk sidemål 10. årstrinn	1453	1.1	18.0	40.1	26.9	11.8	2.1	3.4	1.0
NOR1415	Norsk for elever med fritak for vurdering av sidemål, 10. årstrinn	85	8.2	61.2	24.7	5.9	0.0	0.0	2.3	0.7

Statistikken viser uendret snitt i hovedmålet fra året før, med unntak av NOR1415 der snittet gikk fra 2.6 til 2.3. I sidemålet er derimot snittet hevet fra 3.2 til 3.4. Her ble det gitt noen flere femmere og seksere enn året før, og noen færre enere og toere. Om dette er uttrykk for en reell forbedring, er vanskelig å si. Det kan ha gitt et positivt utslag for snittet at flere større byskoler var tatt ut i streik under sidemåls eksamen. Tradisjonelt skårer disse skolene langt høyere på hovedmålet enn sidemålet. Årets eksamensstatistikk i norsk skriftlig er som tidligere år noe "baktung" og viser en relativ stor prosentandel for karakteren tre, i Hordaland som nasjonalt. I hovedmålet får 54 % karakteren 3 eller lavere, i sidemålet gjelder dette 59,2 % av elevene. Etter oppmannskorpsets mening er karaktersettingen i tråd med prestasjonene og med vurderingskriteriene for årets eksamen.

Oppsummering

Samlet sett ble eksamen og sensurering avviklet uten vansker. Elever, faglærere og sensorer synes å være fornøyde med årets forberedelsesmateriell og oppgaver. Sensorene fremhever især som positivt at det gis et norskfaglig tema til eksamen. Det ser ut til at elevene nå er bedre forberedt til å skrive sakpregete tekster. En innvending mot årets eksamen er at elevene skal oppgi sjanger uten at dette får betydning for vurderingen. Det er også et ønske om klarere og mer spesifikke vurderingskriterier for de ulike karakternivåene, spesielt for karakteren 1. Klarere retningslinjer for konsekvenser ved feil valg av oppgave, sjanger eller målform, eller når besvarelsen ikke er i tråd med oppgavens intensjon etterspørres også. Oppmannskorpset etterlyser også en tilnærming av oppgavekrav, vurderingskriterier og vurderingsskjønn for de tre eksamensfagene.

Bergen, 24. juli 2012

Marit Røine
oppmann i Hordaland